

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
PEDAGOGICKÁ FAKULTA
ÚSTAV BOHEMISTIKY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

ŠPANĚLSKÉ DRAMA NA PRAŽSKÝCH SCÉNÁCH
19. STOLETÍ

Vedoucí práce: prof. PhDr. Dalibor Tureček, Csc

Autor práce: Eva Mládková

Studijní obor: Český jazyk – španělský jazyk

Ročník: 3.

2012

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem svoji bakalářskou práci vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č.111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách.

České Budějovice 23. dubna 2012

Poděkování:

Ráda bych poděkovala svému vedoucímu práce, prof, PhDr. Daliboru Turečkovi, Csc., za cenné rady a podporu, kterou mi poskytoval během psaní mé práce.

Dále bych tímto chtěla poděkovat panu PhD. Tomáši Horynovi za vnuknutí tématu a za to, že ve mě probudil lásku k divadlu.

V neposlední řadě můj dík patří pracovníkům Archivu Národního divadla v Praze za pomoc při hledání materiálů a Mgr. Markétě Trávníčkové za umožnění přístupu ke složkám Archivu Národního muzea.

Anotace:

Moje bakalářská práce se zabývá inscenacemi španělské dramatiky na pražských scénách 19. století. Cílem práce bylo vytvořit soupis všech inscenací a z dostupných materiálů popsat úspěšnost jednotlivých her v porovnání s ostatními. Součástí práce bylo i vypracování přehledových karet jednotlivých představení.

Annotation:

My bachelor thesis deals with the productions of the Spanish dramatics on the Prague stages in 19th century. The aim of thesis was creating a list of all productions and describing the success of each play with comparison to others from available materials. Part of the thesis was also the development of summary cards from individual performances.

Klíčová slova: drama, hra, inscenace, Prozatímní divadlo, Národní divadlo,
Neruda, Šalda

Obsah

Úvod.....	6
Pedro Calderón de la Barca Henao	7
Sudí Zalamejský.....	8
Život pouhý sen.....	10
Don Gutierre lékař své cti	12
Augustin de Moreto y Cabaña	15
Donna Diana.....	16
Felix Carpio Lope de Vega	21
Sedlák svým pánem.....	21
Juan Riuz de Alarcón y Mendoza	24
Lež na lež	25
José Echegaray y Eizaguirre.....	28
Světec či blázen.....	28
Velký Galeoto	30
Mariana	32
Závěr	35
Seznam pramenů	36
Přílohy	38
Obrazové přílohy.....	48

Úvod

Výběr tématu pro mou bakalářskou práci ovlivnily dva faktory. Prvním bylo španělské drama, které jsem si oblíbila během studia španělské literatury. Druhým faktorem je můj kladný vztah k divadlu. Spojením těchto dvou motivů vznikla zajímavá myšlenka, vytvořit dosud nezpracovaný přehled inscenací španělského dramatu, které se odehrály na prknech pražských divadel. Cílem práce bylo z dostupných materiálů zjistit co nejvíce informací k daným inscenacím. První španělská hra *Sudí zalamejský* se u nás objevila v roce 1868 od té doby se do češtiny přeložilo více jak 30 her, které se dočkaly svého divadelního zpracování. Nabízelo se tedy téma omezit na 19. století. V předkládané práci čtenáři najdou informace o autorech děl, samotných dílech, překladech a hlavních představitelích jednotlivých inscenací. Materiály pro vypracování soupisu inscenací jsou čerpány z publikace Prozatímní divadlo, z lístků Archivu Národního muzea a z internetového archivu Národního divadla. Jednotlivé kapitoly jsou zpracovány podle slovníků španělských spisovatelů a podle dostupných pramenů, které se věnují španělskému dramatu a českému divadlu. Jsou to především Nerudovy a Šaldovy kritiky, dále jednotlivá čísla Národních listů a Černého Studie o španělské literatuře.

Práce je z menší části věnovaná i překladům a úpravám španělských dramát do češtiny, podle kterých se inscenace hrály.

Jednotlivé kapitoly jsou řazeny chronologicky podle autorů, jejichž díla byla přibrána do repertoáru pražských divadel.

Pedro Calderón de la Barca Henao

Calderón se narodil v Madridě roku 1600, studoval teologii v Salamance na univerzitě Otců jezuitů. Vstoupil do jezuitského řádu a přijal veškeré jezuitské myšlení a způsoby. Proto se někdy o španělském baroku mluví jako o *jezuitském baroku*. Toto přesvědčení ovlivnilo i celou calderónovu tvorbu, především v psychologizaci postav. Calderón se stal kaplanem v toledské katedrále a získal si přízeň krále Filipa IV.

Calderón byl velice produktivní spisovatel a nejen proto se považuje za jednoho z nejvýznamnějších španělských barokních dramatiků. Podle některých zdrojů je Calderón druhým géniem moderní dramatiky, ve svém díle ho předčil jen Shakespeare. Calderón svoji dramatickou tvorbou v mnohém navazuje na dílo Lope de Vegy. Mezi Lopem a Calderónem je jeden zásadní rozdíl, a to ten, že se Calderón projevuje jako typický intelektuál. V jeho díle se to odráží nejen ve dříve zmiňované povaze postav, ale také ve složitosti jeho jazyka, kde používá velké množství barokních hříček a složitých metafor.

Ve slovníku spisovatelů autoři píší: *„Dramatičnost poháněnou intelektem, dokázal spojit s ryzí básnickostí, smysl pro zákony dramatu se scénickou féerií. To, co u Lope de Vegy bývalo hostinou smyslů a explozí životní energie, dusí se u Calderóna pod krunýřem dynamické myšlenky. Dramatičnost postav a jejich akcí je obrácena dovnitř. Žádná sebepruďší vášeň neunikne drtivému diktátu rozumu. Barokní formou i myšlenkou, mluvic přes oslnivost jevištní techniky víc k rozumu než k smyslům, dosáhlo Calderónovo drama univerzální sdělnosti.“¹*

Pojem *Calderónova škola* zahrnuje Calderónovy současníky, kteří se nechali inspirovat jeho dílem a navazovali na něj. Mezi ně patřil Moreto a u nás méně známí Rojas, Cubillo a Bances. Dvacet let po Calderónově smrti jeho škola zanikla. Mnozí teoretikové mluví o tom, že současně s Calderónovou školou a barokem zaniklo i španělské divadlo, které plně vzkřísil až romantismus. Stalo se tak následkem vymření dynastie španělských Habsburků, jež na trůně vystřídala francouzská dynastie Bourbonů, s ní do Španělska přichází francouzská móda, kultura i nový

¹ KOLEKTIV AUTORŮ. *Slovník spisovatelů*. Praha: Libri. 1999. s. 167

literární směr, tzv. *afrancesamiento*, to dočasně potlačilo veškerou španělskou originalitu.

Sudí Zalamejský

První španělskou hrou, která se odehrála na scéně pražského divadla, byla Calderónova hra *Sudí zalamejský*. Dočkala se zde, v porovnání s ostatními španělskými hrami, které byly zinscenovány v 19. století, nejvíce zpracování.

Pro české divadlo hru poprvé přeložil a upravil Emanuel František Züngel. V Prozatímním divadle byla v režii Franiška Kolára uvedena do repertoáru v roce 1868. Obnovena byla v roce 1882 a po dalších pěti letech byla sehrána v Národním divadle pod taktovkou stejného režiséra, který ovšem napotřetí vycházel z nového překladu Jana Červenky. Ze stejného překladu se pak o 10 let později hra sehrála v režii Edmunda Chvalovského.

Premiéra dramatu se odehrála 26. 10. 1868, v ten samý den dávalo Prozatímní divadlo Shakespearovu hru *Sen v noci svatojánské*. Jan Neruda (dále jen Neruda) ve svých spisech uvádí, že to není Calderónův nejlepší kus, jež byl pro české jeviště upraven, dalo se tedy předpokládat, že se nedočká velkých diváckých úspěchů. Opak byl pravdou a tato hra se na naší scéně stala v 19. století nejhranější a u diváků nejoblíbenější Calderónovou hrou.

První provedení hry *Sudí Zalamejský* podle Nerudy bylo v hlavních úlohách výborné. Jednu z hlavních rolí, kapitána vojenského oddílu dona Álvaro, ztvárnil poprvé v Prozatímním divadle Karel Šimanovský. Kapitán přijíždí do Zalameje jako předvoj sborů plukovníka dona Lope de Figueroa, této role se ujal Josef Jiří Kolár.

Don Álvaro se ubytuje v domě dona Pedra Crespa, bohatého a hrdého sedláka, kterého si zahrál sám režisér. Záletný voják hned touží po Crespově dceři Isabele, jež je před jeho zraky pečlivě ukryta. Svým výkonem v roli Isabely uchvátila Nerudu Otýlie Sklenářová-Malá.

Pomocí sluhy, vojáka Rebolleda (Roberta Poláka), se Álvaro vloudí do Isabelinina pokoje. Musí se však postavit pánovi domu a jeho synovi Juanovi (Jiřímu Bittnerovi), kteří nerozumí jeho způsobům. Kdyby nebylo dona Lopeho, který právě přijíždí do Zalameje a ubytovává se u Crespa místo kapitána, zálet by nejspíš skončil bitkou. Avšak don Álvaro se svých úmyslů nevzdává a mezitím, co plukovník s rodinou Crespovou večerí, zazpívá Isabele pod okny v zahradě. Opět dojde k

potyčce, do níž se zamotá Juan i samotný plukovník, ten nakonec přikáže Álvarovi, aby se svými vojáky opustil Zalamej. Kapitán se však zmocňuje Isabely násilím. Juan i Crespo ho pronásledují. Když ho dohoní, je už pozdě pro Isabelinu čest. Álvaro s Juanem se střetnou v boji a kapitán je zraněn. Mezitím se Isabela, která bloudí lesem, setkává s otcem, ten ji nešťasten odvádí domů, kam musí i z úřední povinnosti, jelikož byl právě zvolen v Zalameji soudcem. Znovu se všichni setkají ve vsi, ovšem za jiných okolností. Crespo marně prosí Álvaro, aby zachránil jeho i dceřinu čest sňatkem. Ten se mu vysmívá, neponížil by svůj rod svazkem s pouhou selkou, navíc si je jist, že na něho vesnický soudce nemá práva. Crespo ho dává zatknout a podle zákona ho odsoudí. Lope Crespa žádá, aby viníka vydal a hrozí, že zničí Zalamej. V této dramatické chvíli projíždí městem španělský král. Crespo naskytne královi pohled na viníka a obraz dokreslí verši, která ujistí krále v rozsudku a učiní Crespa doživotním sudím v Zalameji. Tyto verše vystihují i celé dovršení dramatu:

*„Hle jedna spravedlnost
v celé vaší zemi, pane,
jediná jest. Jedna hlava,
kteráž nesčíselně mnoho
rukou má. A jest-li jedna
z těchto rukou usmrtila
toho, kterýž druhou měl být
usmrcen, co na tom?! To přec
lhostejno, zde u vedlejších
pochybno, jen když v hlavním
po právu se stalo.“²*

O dalších účinkujících Neruda napsal: „Při některých jiných pozorujem, že po nějakou již dobu zůstávají stát na vydobytém, dřívě stanovisku. Myslíme, že je v tom méně pyšný pocit „hotovosti“ jenž klamává, než nahodilý proud reperoáru.“³ Zde Neruda mluvil o pozdějším režisérovi této hry Edmundu Chvalovském, dále o Jaroslavu Puldovi, Karlu Šímanovském a Robertu Polákovi.

² CALDERÓN. *Soudce zalamejský*. Praha: A. Wiesner. 1899. s. 178-179

³ NERUDA, J. *České divadlo*. sv. IV. Praha: Odeon. 1958. s. 22

V dalším provedení, které bylo opět v režii Františka Kolára, zůstalo obsazení z jedné poloviny stejné. V této podobě se odehrály pouhé tři reprízy. Svou premiéru, která byla ve prospěch spolku českých žurnalistů, měla hra 18.10.1882.

Poprvé, dne 26.9.1887, v Národním divadle byla hra *Sudí zalamejský* rovněž pod taktovkou Františka Kolára a znovu si v něm zahrála polovina stejných herců z předchozí úpravy. Tentokrát však sám režisér ztvárnil roli dona Lopeho de Figueroa.

V režii Edmunda Chvalovského byla hra obnovena po deseti letech. Obsazení bylo zcela nové, jen Pravoslav Řada zůstal v roli sergenta a Edmund Chvalovský si opět zahrál krále Filipa II. V této podobě bylo sehráno 5 repríz.

Život pouhý sen

Václav Černý ve své publikaci uvádí, že hra *La vida es un sueño* v překladu *Život je sen* (někdy uváděno jako *Život pouhý sen*), je nejlepší hrou svého autora a dokonce nejlepší hrou celého baroka. S dramatem takových rozměrů podle Černého nelze nemít úspěch. Přesto se v 19.století na prknech Prozatímního divadla nedočkala tolika diváckých ohlasů jako *Sudí zalamejský*.

Pro dnešního diváka je téma hry *Život pouhý sen* bližší. Téma polepšení bylo však v 19. století časté, je možné, že z tohoto důvodu se hra nedočkala více repríz. Ve smyslu hry vidíme Calderónovu nadčasovost, kde si hrál s myšlenkou náhledu do duše jednotlivce, který vyrůstá separován od společnosti.

Děj druhé Calderónovy hry, která byla představena v režii Jakuba Seiferta, se odehrává v Polsku. Král Basilius, jehož si zahrál Robert Polák, vyčte ve hvězdách, že se mu narodí syn, jenž bude největším tyranem, nevděčníkem a vrahem. Opravdu se mu narodí syn, kterému je hned po porodu přičteno, že zabil svou matku. Král chtěl předejít prisouzenému tyranství, proto dal svého syna Segismunda, již v raném dětství zavřít do věže, aby byl zcela odtržen od vnějšího světa. Nakonec přece jen král rozhodne povolal svého syna na trůn. Segismundo, ztvárněný Karlem Šimanovským, dostává uspávací nápoj a ve spánku je převezen do paláce. Král nařizuje, že pokud se po procitnutí osvědčí jeho knížecí vlastnosti, dostane korunu, jinak připadne Estrelle a Astolfovi. Estrellu si zahrála Marie Horská a Astolfa Jakub Seifert.

Segismundo však není na svobodu ani na vládnutí připraven. Po probuzení se stává zuřivcem. Po neúspěšné zkoušce dostává další nápoj a znovu se probouzí ve věži. Je přesvědčen, že působení v královském sídle bylo pouhým snem. Zemi mezitím oběhla zpráva o jeho životě a způsobí vzpouru. Segismundo je osvobozen povstalci a postaví se do jejich čela. Není si jist, jestli to vše není dalším snem, nejistota však mírní jeho rozhodnutí. Začíná se chovat tak, aby znovu po probuzení nemusel litovat svých činů. To mu pomůže až k jeho konečnému mravnímu vítězství. Segismundo poráží králova vojska a jeho vlastní otec se mu klaní, on však otce zvedá a sám před ním pokleká. Vzdává se i své lásky Rosaury, nejsvětější postavy dramatu, která reprezentuje i přes svůj neurozený původ pravé morální hodnoty. Do této role režisér obsadil Otýlii Sklenářovou-Malou. Segismundo Rosauru dává Astolfovi a sám se zasnoubí s Estrellou. Tak se dávné proroctví hvězd zcela naplní.

Neruda po premiéře, která byla uvedena na prkna Prozatímního divadla dne 20.5.1869, napsal: „*Přechod* (zde Neruda myslí přechod, kdy se Segismundo probouzí zmaten ve věži) je kreslen s poezií neskonalou, výšlehy náruživosti a působení opět budícího se citu a rozumu mistrným způsobem jsou propleteny. Zvlášť monolog Zikmundův je dokonalá báseň dramatická. P. Šimanovský sáhl k úloze té přetěžké s intencí čistě uměleckou a výsledek byl co nejvděčnější. Primitivně mohutný základ povahy měl právě tolik síly co nejjemnější pak cit květu. Hra p. Šimanovského udržela nás v krásném napnutí až po konec. Rovněž poetická byla pí Malá co Rosaura, v úloze to neméně obtížné. Připočtem-li vezkrz působivou hru p. Poláka (Basilius), p. Seiferta (Astolf), p. Puldy (vychovatel) a sl. Horské (Estrella), těšíme se večeru naplněnému pietou k velkému dílu básnickému.“⁴

23. května zvali Národní listy na reprízu hry *Život pouhý sen*, která se konala na mnohostranné žádosti. Autor článku dodává, že „*již při prvním svém představení tak úchvatně na obecenstvo působilo a v němž pan Šimanovský a paní Sklenářová-Malá podali vzorně umělecké výkony. Ctitelům skutečného dramatického umění doporučujeme návštěvu tohoto představení co nejvřeleji.*“⁵

Drama *Život pouhý sen* se k nám dostala díky překladu Josepha Scheyvogela, známého také pod pseudonymem West, který byl do našeho jazyka z němčiny upraven Josefem Jiřím Stankovským. Podle mnohých teoretiků hře, jež nebyla

⁴ NERUDA, J. České divadlo. sv. IV. Praha: Odeon. 1958. s. 56-57

⁵http://kramerius.nkp.cz/kramerius/ontheflypdf_PGetPdf?app=11&id=650614&start=1&end=6

přeložena z originálu, chyběla poetičnost, kterou Calderón do hry vložil. V 19. století se o překlad pokusil i Jaroslav Vrchlický, který sice zachoval více poetičnosti než Josef Jiří Stankovský, nicméně si hru upravil podle svých představ. Jde tedy stejně jako u ostatních španělských her v jeho překladu spíše o přebásnění.

Don Gutierre lékař své cti

Posledním Calderónovým kusem, který byl zinscenován v Prozatímním divadle bylo drama ve čtyřech jednáních *Lékař své cti*. Tato hra se u nás dočkala dvou repríz jak v roce 1870 tak i v roce 1878. V současné době se toto drama hraje, po 131 letech, v Divadle v Dlouhé, kde oslavilo svou třicátou reprízu a pyšní se sbírkou divadelních ocenění.

Neúspěch hry v 19. století by mohl mít několik možných aspektů. Nejpravděpodobnějším je však nedostatek času pro herce na přípravu inscenace v úměrnosti složitosti textu.

Drama *Lékař své cti*, ze španělského originálu *El médico de su honra*, je v základu podobné Shakesparovu *Otellovi*. Hlavní roli zde hraje don Gutierre a jeho žena Mencia. Zásadní rozdíl mezi Desdemonou a Menciou je v tom, že Desdemona svého ošklivého muže miluje. Mencia se svému muži pouze věrně oddává. Obě ženy jsou svým mužem zavražděny. Mencia však není zabita rukou vlastního muže, nýbrž najatým lazebníkem.

V dramatu se nacházejí dvě postavy, kterým Calderón zvláště věnuje svou pozornost. Je to infant Enriquez a jeho bratr don Pedro. V Enriquezových replikách se objevuje velké množství myšlenek v souladu s mladickou nerozvážností. Dona Pedra vykresluje Calderón jak se na barokního dvorního básníka sluší a patří. Tam, kde je král, je vznešenost a právo. (Neruda, 1958, s. 123)

Jak *Othello* tak *Lékař své cti* jsou strhující dramata o vražedné žárlivosti, ve kterých se objevují aktuální témata jako manipulace a cynická morálka.

Dona Pedra si v obou inscenacích zahrál Antonín Pulda, jeho mladšího bratra Enriqueze v prvním provedení ztvárnil Jiří Bittner a o 8 let později roli převzal Jakub Seifert.

První dějství se odehrává na lovu, při kterém se infant Enriquez ztrácí z dohledu svého bratra Pedra, krále kastilského a dostává se ke Gutierrovu sídlu. Zde

padá z koně a je odnesen do domu. Když se probouzí, vidí tvář Menciinu, tvář jeho milenky, která se provdala, zatímco on cestoval po světě. Podle Nerudy byla postava Menciai nejlépe zahranou postavou dramatu, nezasloužil se o to nikdo jiný než Otýlie Sklenářová-Malá.

Poté, co Enriquez uvidí Gutierra, pochopí celou situaci a spěchá pryč. Mezitím u dvora dona Leonora (Jindřiška Slavinská) podává žalobu na Gutierra, který jí opustil díky sňatku s Menciou. Při Guierrově obhajobě se strhne pře mezi ním a přítelem Leonořiným. Oba jsou zavřeni do vyšetřovací vazby. Toho Enriquez využije a navštíví Menciou. Ta jeho svádění odolává, ale v tom se domů vrací její muž, který je svým přítelem na noc propuštěn. Menciina služebná infanta ukryje v ložnici své paní. Mencia na manžela zahraje, že se jí někdo vloupal do komnaty. Infant stačil uniknout, ale Gutierre v ložnici nachází jeho dýku. Druhý den, když mu Enriquez přijede oznámit svobodu, poznává Gutierre díky prázdné pochvě, kdo byl onen večer v Menciině ložnici. Gutierrova nedůvěra roste se strachem o svou čest. Za soumraku se vrací domů a nachází v zahradě dřímající Menciou. Probouzí jí změněným hlasem, aby nabyl jistoty. Myslí si, že k ní mluví Enriquez a tak odpovídá ve smyslu k němu. Slovem se neproviní, ale v Gutierrovi žárlivost vře dál. Mencia se rozhodne, že princi napíše dopis, přitom ji manžel přistihne. Stačí mu pouhé podezření, aby žárlivost proměnila jeho lásku ve vražednou posedlost. Donutí lazebníka, pod vyhrůžkami, aby Mencie pustil žilou, a tak zachránil svou čest. Sám don Pedro při noční procházce po Seville odhaluje vraždu, když potkává a následně vyslyší zmateného lazebníka. Jde k domu, který je podle svědectví označen lazebníkem krví. Gutierre dlouho nezapírá a neuniká trestu. Musí si vzít svou bývalou milenku donu Leonoru.

Po premiéře v roce 1870 napsal Neruda do sloupku Národních listů: „řeknem, že jsme ho měli...Kuriozita má také svou cenu.“⁶

Podobné kusy se hrály i v jiných zemích a přestože nebyly trvalými čísly repertoáru, měly trvalý úspěch. Podle Nerudy se takového úspěchu dá dosáhnout úplnou přednesovou souhrou všech účinkujících. O hře dále píše: „Zajisté, že se mohlo něčeho většího dosáhnout, na příklad že by byl p. Kolár st. velmi dobře zadeklamoval krásnou úlohu Pedrovu, ale nestalo se, a nemůžem skrovnější zdar

⁶ NERUDA, J. České divadlo. sv. IV. Praha: Odeon, 1958. str. 124

vykládat na úkor pilného p. Puldy, jehož malé osobnosti úloha ta je ještě ciza. Rovněž nebudem p. Šimanovskému vyčítat, že dějinný základ úlohy svedl ho k tomu, aby zahrál ji oním realistickým tónem a aparátem, jímž se kdys také přizpůsobil Othellu Iry Aldridge. A opomíjejíce jiné více méně nezdařilé výkony, řeknem hned krátce, že jediná p. Malá dostoupla včera toho na pravou výši. Její triumf byl triumfem pravého truchloherního slohu, jako hned den nato slavila zas triumf v slohu veseloherním. Menzia pí Malé skvěla se plným životem, přirozeností, a přec zas ideálním nádechem zároveň.⁷

O osm let později, otiskli v Národních listech oznámení o obnovení představení s na první pohled nepatrnou chybičkou: „jediné ze starších, ale zároveň nejrozmanitějších veseloher španělských, která nebyla na českých jevištích už po delší čas provozována: Calderonův – Lékař své cti.“⁸

Drama *Lékař své cti* byla stejně jako hra *Život pouhý sen* do našeho jazyka upravena Josefem Jiřím Stankovským. Je možné, že i samotný překlad, který nevycházal z originálu, ubral hře na poetičnosti a ve výsledku i na celkovém provedení hry.

⁷ NERUDA, J. České divadlo. sv. IV. Praha: Odeon, 1958. str. 124

⁸http://kramerius.nkp.cz/kramerius/ontheflypdf_PGetPdf?app=11&id=496806&start=1&end=4

Augustin de Moreto y Cabaña

Moreto byl synem italského obchodníka, narodil se v Madridě roku 1618. Jako dramatik se řadí k současníkům calderónovské školy. Narozdíl od ostatních calderónových žáků nenapodoboval pouze díla svých předchůdců, ale tvořil svá vlastní a rád přepracovával a vylepšoval hotová díla. Soustředil se především na díla Lopeho de Vega, což se mu dařilo dokonale. Dochovalo se 148 dramatických prací, z nichž na 30 spolupracoval Moreto s jinými dramatiky.

Ve 39 letech se nechal vysvětit na kněze. Měl velkou podporu v toledském arcibiskupovi, kterým nebyl nikdo jiný, než sám Calderón. Toto přátelství Moretovi hodně pomáhalo, jelikož měl Calderón spoustu známostí a přízeň u dvora. Díky ní psal hry na zakázku, někdy na ně však měl pouhých pár dní, což se odrazilo na kvalitě.

Moreto se proslavil hlavně svými komediemi. Pro tragédie neměl velký talent. Více než na původnosti tématu mu záleželo na originalitě zpracování. Snažil se o prosté dějové osnovy, srozumitelné a pružné expozice. Obliba jeho her nebyla o nic menší než měla Lopeho díla. Svě práce dovedl naplnit půvabem, vlídností a optimismem, dokázal jim vdechnout jistou lehkost, která je znatelná již při prvním čtení jeho her. Dalo by se říci, že Moreto svoji prací předznamenává 18. století.

Moreto napsal více než padesát her, z nichž nejslavnější je veselohra *El desdén con el desdén* (*Doña Diana*⁹; v přesném překladu Pohrdání za pohrdání, v české literatuře se objevuje s přívlastkem Hrdost a láska), v níž rozvíjí hru skrývaných citů. Předpokládá se, že Moreto téma pro tuto komedii čerpal z Lopeovy hry *Nešťímavost dělá divy*, kde si hraje s myšlenkou, že nejvášnivější city se v ženě dají probudit předstíraným nezájmem. Není však pochyb o tom, že Moretova veselohra je mnohem lepší. Hra *Doña Diana* podnítila zájem i v Molièrovi, který se nechal inspirovat tématem hry s láskou, například v jeho slavném díle *Princesse d'Elide*.

⁹ Někdy se v literatuře objevuje i pod názvem *Donna Diana*, v tomto případě jde o věc překladatele, který upravoval hru z jiného jazyka nikoliv ze španělského originálu. V tomto případě neexistující diaktika v německém jazyce byla nahrazena italskou variantou španělského slova *doña* - *donna*.

Další je salónní komedie *El lindo don Diego* (*Sladký don Diego*), jež vypráví o namyšleném panáčkovi, který si je jistý tím, že se do něho musí zamilovat i ty nejvznešenější dámy. Nebyl by to Moreto, kdyby nechtěl hlavní postavu za její domýšlivost potrestat. Diego se ožení se služkou, která se vydává za urozenou dámu. Taktéž se podobná témata objevují v Molièrových komediích, například v *Monsieur de Pourceaugnac*. Hra *El lindo don Diego* je velmi oblíbená pro svou vtipnou a ironickou zápletku, bohužel dosud nebyla uvedena na pražská jeviště.¹⁰

Konec života zasvětil Moreto skládání zbožných her, tzv. comedias devotas, neměl však pro tento způsob psaní příliš velké nadání. Podobné neúspěchy měla i jeho historická dramata. Moreto vítězí svým stylem jako mistr lehké komedie v celém Španělsku.

Donna Diana

Mezi velikány anglických, francouzských a německých her a drobných veseloher, se u nás objevila dne 13. 11. 1868 jedna z prvních španělských her. Moretova hra *Donna Diana*, kterou všechna větší evropská divadla ve své době přibrala do repertoáru.

Moretův verš je v této hře plynulý a svižný, jazyk je srozumitelný. Na Moretově práci je znatelné, že se snažil vyhýbat dobovým výstřelkům, jakými byly například barokní hříčky, které jsou výrazné u Calderóna.

Neruda v Našich listech, v den premiéry, tuto hru hodnotí kladně, vyzdvihl nejen překlad, ale především obsah a nebojí se ji nazvat „veselohrou všech veseloher“. Dále píše, že „*Donna Diana je veselohrou čistě charakterní, myšlenkový základ její je povahopisný, půvabné situace, jakéž se ze základu toho vyvinují, mají především a hlavně půvab svůj právě zas v povahopisu. Moreto vzal si také výstřednost lidskou za veseloherní předmět svůj, ale výstřednost jemnou, neurážející a znenáhlym rozvinem hry přivede ji až k úplnému vymizení, vyvede z ní nakonec ve všem zdravý, silný „strom života“.*¹¹

¹⁰ hra *El lindo don Diego* byla přeložena Rudolfem Walterem v 1. polovině 20. století pro zemské divadlo v Brně

¹¹ NERUDA, J. *České divadlo*. sv. IV. Praha: Odeon, 1958. s. 25

Mladou, krásnou a velmi vzdělanou kněžnu Doňu Dianu si zahrála v obou inscenacích Otýlie Sklenářová-Malá. Ač jí byly přisuzovány spíše tragické role, této komedie se zhostila podle Nerudy se stejným nadšením jako ostatních úloh. Naprosto přesvědčivě se vžila do role necitelné kněžny, jež si díky vášni k filozofii a poměrům, v nichž vyrůstá, vypěstuje svůj názor na lásku, tu si odpírá a pohrává si s mužskými city. Nakonec je však sama potrestána tím, že se zamiluje, propadne vášni a svodům a tak musí sama žebrať o lásku.

Některé verše hry výstižně potvrzují Nerudova slova:

*„Běda mně! láska přec mne překonala;
ten mocný žár, jenžto v mém srdci plane,
jsou trýzně lásky, posud nepoznané.
Ona se mstí za moje provinění,
že za hračku jsem měla její střely,
že city mé cit jeho nesdílely,
že chtěla jsem jen jeho utrpení.
A rány ty se nikdy nezacelí;
on, ježž jsem trápila až do umdlení,
on prchá teď, a šípy za ním sslané
se vrývají v mé srdce utýrané.“¹²*

Tuto hru si Otýlie Sklenářová-Malá vybrala ke své benefici. To se nelíbilo její učitelce Elišce Peškové, která přivlastněnou roli doňy Diany nedostala. Ve svých vzpomínkách píše: „13. listopadu dávala paní Sklenářová-Malá k benefici své Doňu Dianu; vystoupila v úloze, která dosud byla v mém držení, jakož mi náležela. Tragická rekyně nemá na činohře dosti a sahá po veselohře, která jest mým oborem. Láska moje k někdejší žačce dochází věru podivné odměny. Nebyla bych se nikdy nadála, že poměr náš se takto zkalí – vždyť jsem jí jako sestře a dceři byla nakloněna. Nepřála bych Otílii, aby se její někdy zdárné žákyně tak odměňovaly, jako ona mně.“¹³

Podle Nerudy však k prospěšnému výsledku pomohlo hlavně obsazení Otýlie Sklenářové-Malé do hlavní role. Ta se své role jako vždy zhostila se vzácnou pilností, hlubokým porozuměním a uměleckou opravdovostí.

¹² MORETO, A. *Donna Diana*. Praha: J.Pospíšil. s. 87

¹³ PEŠKOVÁ, E. *Zápisky české herečky*. Praha : M. Knapp. 1886. s. 68-69

Další hlavní role je princ Don César, jež je stejně vzdělaný a vtipný. Do Dianiny blízkosti se dostane během několikadenních slavností. V první inscenaci si ho zahrál Karel Šimanovský. Podle Nerudy byl stejně jako Otýlie Sklenářová-Malá pro hru velkým přínosem. Vyzdvihuje jeho uměleckou osobnost a lituje, že není na prknech viděn častěji. Dále píše: „*Princ je ve všeobecných obrysech pravý, v jednotlivostech pak trochu těžký, zvláště přechody od opravdové vášně k líčené hře málo byly ještě stupňovány.*“¹⁴

To, že se princ vryje do Dianina srdce má na svědomí kněžnin komorník Perin, poprvé na pražském jevišti ztvárněný Josefem Jiřím Kolárem. Tato postava má být hybnou pákou komedie. Radí princovi, aby podnikl s kněžnou boj, při němž má předstírat, že sdílí stejný názor na lásku. Zde se Neruda u interpretace zmiňuje o jisté tíži, která je zaviněna znatelným rozdílem mezi zdařilými a méně zdařilými místy. K těm méně zdařilým pak přispívalo především časté spletení textu.

Perinovu milou, Floretku, si zahrála Josefina Čermáková. V roli služky byla podle Nerudy živá a pohyblivá, velmi dobře prý působil její naivní tón, místy hravý, ale vždy dokázala zachovat přirozenost.

Vydatně se podle Nerudy svých úloh ujali pánové Robert Polák a Jakub Seifert, přestože role byly menší a nevděčné. „*Když se uvádí na scénu po prvé kus významu Donny Diany, mělo by být obsazení veskrz co nejpečlivější a začátečník neb začátečnice by jen ve velmi řídkých případech měli mít v něm místo. Zde se opatrnosti té (neuvádíme jmen) neužilo – nepochopujem věru, k čemu ten jistý nápadný spěch se silami prostě ještě neurčitými; není to ve prospěch začínajících sil těch, není ve prospěch obecnstva, nejméně je ale ve prospěch divadla. Souhra byla dobrá, jen někdy vadilo hlasité to komando na jevišti samém, jakéž u nás teď módou. Návštěva ovšem velmi hojna.*“¹⁵

Tato Moretova *Doña Diana* byla ze všech španělských dramát u nás v 19. století nejoblíbenější, o čemž svědčí počet repríz. V obnovené inscenaci v letech 1877 – 1882 se dočkala šestnácti repríz. Sám Neruda napsal v Národních listech dne 13. února 1877, že „*veselohra Donna Diana uvedena tu nově v scénu a provedení stalo se způsobem v uměleckém ohledu tak vynikajícím, že třeba je nazvati absolutně dobrým. Celek byl ovanut oním dechem sebejisté noblesy, jaká je údělem umění*

¹⁴ NERUDA, J. *České divadlo*. sv. V. Praha: Odeon. 1966. s. 25-26

¹⁵ NERUDA, J. *České divadlo*. sv. IV. Praha: Odeon. 1958. s. 26

*opravdového, a detail byl nasycen onou zas pikantností, jaká plyne jen z rutiny do nejjemnějších faset vybroušené*¹⁶

Obsazení bylo nové s výjimkou Otýlie Sklenářové-Malé. Neruda po premiéře na účet Otýlie Sklenářové-Malé napsal: „*Když před více lety hrála úlohu tu poprvé, bylo pochopení povahové stránky ovšem již zcela pravé. Od těch dob vzrostla pí Malá na umělkyni dokonalou a její dona Dianna na postavu virtuózní. Veškeré přechody od urážlivého chladu až do unášejícího žáru byly znázorněny přirozeně a mistrně.*“¹⁷ Podobný názor na paní Otýlii Sklenářovou-Malou publikoval Servác Bonifác Heller (dále jen Heller) v Národních listech dne 17. 2. 1881. Herečka ho okouzila nejen svými hereckými dovednostmi, ale také krásným vzhledem.

Beneficiant Jiří Bittner hrál Perina, Neruda o něm napsal, že v poslední době musel hrát mnoho rolí, které mu nepatřily. Postava Perina však pro něho byla jako ušitá na míru. Neruda i celé obecenstvo byli naplněni zvědavostí, jak se Jiří Bittner této nelehké úlohy zhostí. Druhý den Neruda s překvapením nechal otisknout do sloupku Národních listů: „*Jeť interes, jaký máme na herci, kterýž v krátké době postavil se hned do první řady dramatických našich umělců a jehož doba, soudě dle míry talentu i čisté snahy, se musí nadejít, kdy bude v řadě té silou křídelní, ovšem neobyčejný. P. Bittner je poukázán na velký okruh z oboru úloh charakterních, jedné části jich se již zmocnil a Perinem přistoupil k jednomu z jich extrémních konců, jimiž je zároveň ohraničena umělecká jeho osobnost. Až na některé precipitování, kteréž přičítáme prvnímu provedení, musíme být s tímto Perinem naprosto srozuměni. P. Bittner pracuje vždy s plným porozuměním myšlenkového obsahu, jeho přednesem neztratí se a nezeslabí myšlenka žádná. Také s tím jsme úplně srozuměni, že Perinovi dodal něco „chevalerie dvoru barcelonského“ a nebral ho z hrubšího zrna.*“¹⁸

Repríza, kterou si opět ke své benefici vybral Jiří Bittner sklídila podle Hellera obrovské ovace. Největšího úspěchu se pak dle jeho názoru dostalo právě beneficiantovi v roli sluhy Perina. Dále Heller o Jiřím Bittnerovi píše: „*Byl opět na své půdě, na půdě salónní veselohry, na kteréž s tak virtuózní lehkostí a elegantností se pohybuje, že u nás v tom ohledu nemá soupeře, a provedl svou nesnadnou a*

¹⁶ NERUDA, J. *České divadlo*. sv. V. Praha: Odeon. 1966. s. 195

¹⁷ NERUDA, J. *České divadlo*. sv. V. Praha: Odeon. 1966. s. 195

¹⁸ NERUDA, J. *České divadlo*. sv. V. Praha: Odeon. 1966. s. 196

*choulostivou úlohu s překvapující jistotou, hladkostí a živostí.*¹⁹ Heller vytýká Jiřímu Bittnerovi občasné zrychlování řeči, které vedlo ke špatné srozumitelnosti a v některých replikách přílišnou důvěřivost k doň Dianě, jež by mohla diváka mást v Perinově povaze. Doporučil tak herci více zdrženlivosti. Heller přičetl pokrok Jiřího Bittnera jeho delšímu pobytu v cizině, tím potvrzuje, že někdy herci pomůžou částečné odpočinutí od role.

Karla Šimanovského v roli dona Césara nahradil Jakub Seifert, kterého Neruda i Heller považují za důstojného reprezentanta. Neruda upozornil jen na protahující se tajomluvy²⁰, které zpomalují obraz vnitřního myšlenkového blesku, dodává: *„Takž ve scéně s Dianou, kde přemožen citem uklekne a hrdě odbyt jest, musí být následující tato tajomluva co možná krátce pronešena, sic předstíraný potom klam pro Dianu tratí pravděpodobnosti.*“²¹

Floretka v podání Leopoldiny di Pauli zaujala Nerudu svým typickým humorem. Menší role si ve veselohře zahrály Marie Bittnerová (doña Laura) s Ludvikou Rottovou (doña Fenisa).

V reprízách doňu Lauru alternovala Marie Pospíšilová, na kterou prý byl při hře doslova „lahodný“ pohled a doňu Fenisu Anna Turková. V mužských rolích pak hru dokreslil Jaroslav Pulda, Edmund Chvalovský a Jakub Vojta Slukov. Při premiéře bylo divadlo prý plně obsazeno a veselohru diváci přijali s obdivem. Podle Hellerovy kritiky při repríze největší potlesk sklidila Otýlie Sklenářová-Malá, Jiří Bittner a Jakub Seifert.

Do našeho divadla se veselohra *Doña Diana* dostala díky překladu Josefa Jiřího Stankovského, který nevycházel z originálu, nýbrž z německého překladu Josepha Scheyvogela, ten hru zpracoval pro vídeňské národní divadlo roku 1819. Hra se tedy hrála podle předlohy téměř 50 let starého překladu.

¹⁹http://kramerius.nkp.cz/kramerius/ontheflypdf_PGetPdf?app=11&id=539054&start=1&end=4

²⁰ Tajomluva je v hereckém slangu promluva určená pouze k divákům, pro ostatní herce jsou myšlenky postavy skryté.

²¹ NERUDA, J. České divadlo. sv. V. Praha: Odeon. 1966. s. 196

Felix Carpio Lope de Vega

Lope de Vega, nazývaný také „div přírody“, se narodil roku 1562 v Madridě. Jeho geniálnost se projevila již v dětství, záhy se projevily i jeho sklony k dobrodružství. Lope byl brzy mezi svými současníky na teatinské koleji výjimečným, vynikal nejen svými verši, ale i zpěvem, tancem a šermem. Ve svých 12 letech poprvé utekl z domova do služeb ávilského biskupa. První dochované dílo napsal Lope ve svých 13 letech *El verdadero amante* (*Opravdový milenec*) Nějaký čas studii na univerzitě v Alcalá de Hernandes Lope de Vega přerušil dobrovolnou vojenskou výpravou k Azorám. Po návratu prožil první milostný skandál. Napsal hanopisy proti rodině, jež s poměrem nesouhlasila, díky nim byl na 8 let vyhnán z Madridu. Po dobu vyhnanství žil poměrně klidný život ve Valencii se svou první ženou, kterou unesl z Madridu v době vyhnanství, za to byl odsouzen k trestu smrti, kterému však unikl. Ve Valencii se věnoval psaní her a stal se sekretářem vévody z Alby. Po smrti jeho ženy nastává série skandálů v jeho milostném životě. Mnohé ženy jsou mu inspirací pro jeho tvorbu. Po smrti jeho milovaného syna a jeho další ženy se i přes své slabosti roku 1614 dal vysvětit na kněze. Jeho bouřlivý život však neutichl ani v kněžském svěcení.

Konec života Lopemu znepríjemnilo několik neúspěchů na divadle a částečný úpadek jeho oblíbenosti. Sužovala ho smrt dalšího syna a útěk jeho nemanželské dcery. Poslední roky života litoval Lope svého prostopášného chování a podstupoval pravidelné bičování. Poslední básně napsal 4 dny před smrtí.

Lope de Vega byl zakladatelem novodobého španělského divadla, přiznal se k více jak 1500 hrám, zachovalo se jich jen 426, z nichž mu je 314 připisováno bezpečně. Svoji tvorbou je srovnatelný s dramatiky doby alžbětinské. Témata Lopeho her se často opakují s menšími i většími obměnami. Lope byl mistrem kombinací a nečekaných zvrátů. Náměty čerpal ze života i z literatury, z historie i z mythologie.

Sedlák svým pánem

Lopeho hra *Sedlák svým pánem* se stala velmi oblíbenou na německých scénách. I pro náš národ byla svým tématem velmi blízká. Komédie byla u nás v 19.

století, jako jediná Lopeho hra, sehraána poprvé 15.3.1890 v Národním divadle a měla velké úspěchy. V sezóně 1889/90 byla dokonce jednou z nejúspěšnějších čínoher mezi dalšími 26 premiérami. Počtem repríz předčila například Čechovovy *Námluvy*, Shakespearova *Hamleta*, Jeřábkovu *Veselohru* i *Gazdinu robu* od Preissové. Tuto sezónu byly navštěvovanější pouze tři inscenace a to: *Pohlova romantická báchorka Sedm havranů*, Laloueova výpravná hra *Ďáblovy pilulky* a Vrchlického melodram *Námluvy Penelopovy*.

Hlavní postavou hry *Sedlák svým pánem* ze španělského originálu *El villano en su rincón*, jež se odehrává ve Francii, je sedlák Juan, který chce být na svém pozemku po celý život králem. Do této role obsadil režisér Jakub Seifert Josefa Šmahu. Sedlák Juan je hrdý na svůj statek, je spokojený s tím, co má a víc než cokoli miluje svou svobodu. Dovídá se o něm král a rozhodne se, pod maskou králova poddaného, sedláka navštívit. Sedlák ho přijme s úctou a vypráví mu o své svobodě i úctě ke králi. Po návratu pošle pro sedláka, tentokráte už pod svým jménem, aby ho navštívil v paláci. Tam mu nabídne místo u dvora pro něho i pro jeho děti. Sedlák stojí před rozhodnutím, zda opustit svou svobodu a přijmout královu nabídku nebo ho urazit a vrátit se na svůj statek.

Krále ztvárnil sám režisér Jakub Seifert, infantku si zahrála Marie Laudová v alternaci s Ludmilou Danzerovou. V inscenaci se objevili další významní herci pražských divadel 19. století, byl to například: Edmund Chvalovský, Hana Dumková, Jindřich Mošna nebo Eduard Vojan.

Při překladu této hry se střetávají dva géniové, kteří jsou si v mnohém podobní, především ve své plodnosti a lehkosti verše, zvláště v dramatické tvorbě. O Vrchlickém je známo, že psal svá díla jedním dechem, přibližně jedno jednání za večer. Lope psal některé své kusy za pouhých 24 hodin. Vrchlický narozdíl od Lopeho není tak zásadní v národním rázu. Vlastenectví ze všech složek jeho poezie představuje jen malé procento. Dával větší prostor duševnímu světu. Vrchlický se snaží hru co nejvíce přiblížit českému divákovi. Soustředil se na hlavní postavu, vypouští to, co přirozeně nesouvisí s hlavní myšlenkou. Některé repliky krátí, jinde je rozšiřuje, aby působily srozumitelněji. Vrchlický vypouští nebo mění postavy, škrtná nebo píše nové scény. (Lope de Vega, 1919, úvod)

Borecký v úvodu k prvnímu překladu této hry píše: „*Při takovýchto radikálních změnách, které i z mluveného textu zachycují toliko některé myšlenky doslovné, nelze mluvit vlastně již o překladu, nýbrž o přebásnění.*“²²

²² LOPE DE VEGA, F. *Sedlák svým pánem*. Praha: M. Knapp, ZORA. 1919. úvod

Juan Riuz de Alarcón y Mendoza

Alarcón se narodil přibližně v roce 1580 v Mexiku, kde studoval na fakultě svobodná umění. Do Španělska přišel až ve dvaceti letech. Studoval práva v Salamance a poté působil jako advokát v Seville. V roce 1608 se vrátil do Mexika, kde se ucházel o místo vedoucího katedry na univerzitě. Doktorát prý nedodělal ne díky nedostatku vědomostí, nýbrž díky nedostatku financí. Nikde s ním však nechtěli spolupracovat pro jeho šeredný vzhled. Podle doložených informací byl malého vzrůstu a na zádech měl obrovský hrb, který byl inspirací pro mnohé jeho současníky, kterými byli Lope de Vega, Góngora, Quevedo a další. Alarcón se stával terčem jejich literární satiry. Nenáviděli ho především pro jeho americký původ. Po sedmi letech se vrátil Alarcón natrvalo zpět Španělska. Po příjezdu do Madridu začíná nejneproduktivnější období jeho literární produkce.

Alarcón nedosahoval takové oblíbenosti jako Lope de Vega a Calderón, čtenářům však byl mnohem bližší lidovějším pojetím a poetičností. Byl autorem bezmála třiceti děl, což je pouhý zlomek oproti jeho vrstevníkům, jejichž díla počítáme ve stovkách. Alarcón je řazen do školy Lope de Vegy, kam patří spíše jako současník. Lopeovci ho mezi sebe nikdy nepřijali a nevynechali jediné příležitosti, při které ho mohli urazit nebo zkritizovat. Alarcón se necítil díky urážkám ve Španělsku jako doma, stejně tak se necítil jako doma v době baroka. Oproti ostatním se neprojevuje tolik vlastenecky, jeho komedie jsou méně dějové, naopak obsahují více moralizující tendence. Divadlo mělo pro Alarcóna výchovný charakter. Představoval si ho jako školu morálky a dobrých mravů. Proto se ve svých hrách soustředil hlavně na poctivost a slušnost člověka. Vyhybal se složitým zápletkám a některým dobovým výstřelkům.

Fitzmaurice-Kelly v Dějinách španělské literatury píše: *„Neplodnost, jíž se vysmívali současníci Ruize de Alarcón, je vyvážena rovnoměrností v provedení. Lope a Calderón psali kusy lepší i mnoho horších: ani jeden Alarcónův verš není ho nedůstojný. Kdežto se jeho sokové spokojovali skládat svá díla z patra, zůstával on v ústraní, aniž by se dal do závodění o pochvaly a peníze, a pracoval s takovou svědomitostí, že jeho díla přežila. Vyznamenává se především schopností tvořit charaktery a svými vysokými mravními snahami; má i jiné zásluhy, rovněž vzácné: jeho veršování je mimořádně dokonale provedeno a jeho dialog plný ducha a vzletu,*

beze všeho gongorismu, znamená vítězství dobrého jazyka nad výstředními vlivy, které přiváděly na sceně spisovatele snad větších schopností. Jeho vkus je opravdu téměř dokonalý a dodává mu oné klidné důstojnosti, svéráznosti a vzácné rovnováhy, která ho sotva staví níž, nýbrž spíše stranou od dvou či tří nejlepších španělských dramatických spisovatelů.²³

Alarcón byl ceněn více ve světě než ve Španělsku. Přestože měl španělské předky je možné, že nenávisti k němu z různých stran přispíval jeho americký původ. V mnoha španělských publikacích se o Alarcónovi píše jako o novohispánském dramatikovi. Jeho dílo *La verdad sospechosa*, jež se jako jediné u nás doposud hrálo, bylo velkou inspirací pro francouzského dramatika Corneilla (*Le Menteur*, 1643) a italského dramatika Goldoniho (*Il Bugiardo*, 1750).

Lež na lež

Alarcónova veselohra, *La verdad sospechosa*, měla premiéru v Národním divadle 15.1. 1898 pod názvem *Lež na lež*. Podle kritik F.X. Šaldy (dále jen Šaldy) byla komedie zdařilá, napsal že „*správa divadla jednala rozumně, že nám lehkou, čipernou, vervní španělskou komedii předvedla. A myslím, že by nechybila, kdyby starému španělskému dramatu věnovala vůbec kus systematické pozornosti a péče. Staré španělské divadlo má tolik ducha, krve a verry, že může naší chudokrevné době v jednom směru prospět.*“²⁴ Hra se dočkala šesti repríz, poté se z nepochopitelných důvodů, stejně jako Echegarayova hra *Světce či blázen*, vytratila z repertoáru Národního divadla.

Toho roku bylo uvedeno na jevišti Národního divadla dalších 32 premiér činoherních představení. Mezi nimi například Calderónův *Sudí Zalamejský*, Shakespearův *Hamlet*, Schillerovi *Loupežníci* nebo Sardouovy hry *Odetta* a *Fedora*.

Hlavní postavy hry *La verdad sospechosa*, Garcíi, který lhal po celý svůj život, se zhostil Jakub Seifert. García lhal všem, svému otci, přátelům, své nevěstě, obelhával i sám sebe a vlastní záměry často pokazil svými výmysly.

Veškerou pravdu o donu Garcíovi zná jen jeho sluha Tristan, toho ztvárnil Jindřich Mošna. Ten Garcíovi dává rady, aby šel s pravdou na svět. Nicméně pravda

²³ FITZMAURICE-KELLY, J. *Dějiny španělské literatury do konce XVIII. století*. Praha: Jan Laichter. 1912. s. 165-166

²⁴ ŠALDA, F.X. *Kritické projevy*, sv. II. Praha: Společnost F.X. Šaldy. 1950. s. 123-124

je něco proti Garcíově přirozenosti a tak každou lež podporuje další lží, nechce se trápit pravdou, když mu lži plynou nenuceně z úst.

Jeho otec Beltrán, kterého si zahrál sám režisér hry Josef Šmaha, dokázal pochopit, proč se lakomec raduje ze zlata, že vražda dokáže ukojit pomstu, že je opilec šťastný ve svém opojení, ale náruživost svého syna překonávala jeho chápaní. Neuměl se vžít do synovy touhy a radosti ze lhaní proti svým vlastním zájmům.

García díky svým lžím postupně přichází o všechno, o důvěru svých přátel, o důvěru vlastního otce a také o lásku. Sám pocítí, díky Isabelině milosrdné lži, jak se mohou do sebe lživé situace zamotat. Isabela s Juanitou si zamění jména. Aniž by to García tušil, otec mu domlouvá sňatek s jeho milovanou Juanitou. Nicméně si myslí, že Juanita je Isabela a tak ze vzdoru vymýšlí další lži a o svou lásku přichází. Do role doňy Jacinty nemohl Josef Šmaha obsadit nikoho jiného než Hanu Benoniovou, ta odpovídala jak charakteru postavy, tak její kráse. Isabelu si zahrála neméně krásná Hedvika Marie Málková.

Alarcón se ve své hře od začátku až do konce ani jednou nezmylí, s vtípnou veselostí potvrzuje starou pravdu, že poctivost je největší ctnost. Své postavy Alarcón kreslí mistrovským způsobem, jako všechny své komedie, i tuto zasazuje do městského prostředí, kde i stěny mají uši. Alarcónův jazyk je velmi bohatý, plný přísloví a skrytých významů. Konstrukce i zápletky jsou výborně propracované tak, aby divák do poslední chvíle netušil, jak hra dopadne.

Hru do češtiny přeložil Jaroslav Vrchlický. K překladu se Šalda vyjádřil následovně: *„Adaptace p. Vrchlického, ač šla dost hluboko do ústrojí hry ji neuškodila, spíše snad naopak prospěla, alespoň u dnešního divadelního obecenstva. Operace tato, která by mohla být u nové moderní hry smrtonosná, nemívá takových zhoubných následků u prací starších, poněvadž bývaly daleko improvizovanější a pohyblivější než práce dnešní, fixované do posledního adjektiva, do poslední čárky a tečky.“*²⁵ Šaldovi se nezdá dost vhodná snad jen parafráze titulu „Lež na lež“. Podle něho má tato komedie určitě vyslovený moralistní hrot, a to ten, že se stává pravda podezřelou v ústech, která si zvykla lhát. Toto těžiště práce, jak říká Šalda: *„jasně*

²⁵ ŠALDA, F.X. *Kritické projevy*, sv. II. Praha: Společnost F.X. Šaldy. 1950. s. 126

akcentuje název „Podezřelá pravda“, „ale smývá je a zatemňuje nový název p. Vrchlického „Lež na lež.“²⁶

²⁶ ŠALDA, F.X. *Kritické projevy*, sv. II. Praha: Společnost F.X. Šaldy. 1950. s. 126

José Echegaray y Eizaguerre

Echegaray se narodil v Madridě roku 1832. Nebyl jen významným španělským dramatikem, ale také politikem, matematikem a ekonomem. Přestože Echegaray od dětství obdivoval divadlo, vystudoval technické obory a ekonomii. Svou první hru *El libro talonario* (*Šeková knížka*) vydal Echegaray až ve 42 letech pod pseudonymem. Poté se projevila jeho literární plodnost a do roku 1906 napsal více jak 60 her. Technické myšlení se do značné míry podepsalo pod jeho díla. Byl mu vytýkán matematický postup, díky němuž jeho díla připomínala matematické rovnice. Echegaray se po celou dobu hry soustředil na závěrečnou scénu, proto jsou jeho hry mnohými kritiky považovány za afektované. Echegarayovy hry se dosti podobají, mravním pojetím, Alarcónovým hrám. Narozdíl od svých současníků Echegaray, jako veřejný činitel, stavěl etické hodnoty nad slabosti člověka.

Díky obsáhlému a geniálnímu dílu, které oživilo tradice španělského dramatu, se stal prvním nositelem Nobelovy ceny za literaturu ve Španělsku. Ještě za svého života se však dočkal toho, že jeho hry byly zapomenuty.

Díky Jaroslavu Vrchlickému se do češtiny v 19. století dostaly tři Echegarayovy hry, všechny se dočkaly divadelního zpracování v Národním divadle. Šalda v nich však odhalil povrchnost a falešnou rétoriku překladů ještě v době Echegarayovi největší slávy. Můžeme tedy jen hádat jestli šokující momenty her, především hry *Světce či blázen* pocházejí z pera autora nebo z pera překladatele.

Světce či blázen

Podle překladatele je hra *O locura o santidad* Echegarayovým posud nejhlubším a scénicky nejpůsobivějším dramatem. Na jevišti Národního divadla se hra poprvé objevila 19. ledna 1889 a ve všech vrstvách obecnstva způsobila velké rozrušení. Poté z nepochopitelných důvodů zmizela z repertoáru.

Do hlavní role, postavy dona Lorenza, obsadil režisér Josef Šmaha zkušeného a velmi oblíbeného herce Jakuba Vojtu Slukova. Don Lorenzo je velmi vážený, vzdělaný a bohatý muž, pro kterého je nejdůležitější poctivost a spravedlnost. Od dlouholetého přítele se v jeden den dovídá dvě zprávy. Tou první je, že jeho dcera Inés (Hana Kubešová) trpí nemocí jménem láska, na níž působí jen jeden lék a tím je manželství. Je však zamilovaná do Eduarda, syna vévodkyně de Almonte, kterého si

zahrál Eduard Vojan. Lorenzo jen nerad, ale přece se rozhodne jít žádat k vévodkyni o syna pro svou dceru Inés. V zápětí ho překvapuje druhá zpráva. Doktor Tomáš (Pravoslav Říha) mu vyřizuje pozdrav od Juany, Lorenzovi chůvy, která byla po smrti jeho matky obviněna z krádeže medailonu. Lorenzo odkládá návštěvu vévodkyně a posílá Tomáše pro umírající Juanu. V této roli se představila Matylda Křepelová. Lorenzo vede s Juanou dlouhý rozhovor o minulosti, nejen o ztraceném medailonu, ale hlavně o jeho narození. Během tohoto rozhovoru přijde do Lorenzova domu vévodkyně (Jindřiška Slavinská) žádat o ruku Inés pro svého Eduarda. Lorenzo je však pohlcen rozhovorem s Juanou a neustále odkládá schůzku s vévodkyní. Juana prozradí Lorenzovi, že v medailonu byl odkaz na obálku s dopisem, kterou Lorenzovi matka napsala před smrtí. Dlouholetá pravda vyjde díky dopisu najevo, Lorenzo nebyl jejím synem, nýbrž synem Juany, která se jako mladá nemohla o své dítě postarat a tak ho dala do bohaté rodiny, jež děti mít nemohla a přesto tolik toužila je mít. Po hrozivé pravdě vévodkyni oznámí, že sňatek není možný. *„Jsem člověk poctivý. Osud může mne zdrtiti, ale nesvede mě k nepočestnosti.*²⁷

Juana ve chvíli, kdy umírá, přede všemi říká Lorenzovi, který ji tiskne v náručí, že není jeho matka. Ještě před smrtí však v synově nepřítomnosti stihla dopis spálit. Nikdo nemá pochyb o tom, že se Lorenzo zbláznil a Tomáš nechá zavolat odborníky. Chce všechny přesvědčit o pravdě, avšak v obálce nachází prázdný list. Domnívá se, že pravý důkaz zničila jeho rodina. *„I jsem tedy poražen! – Hanebně poražen! – A jak se těšíte svému triumfu! S jakou pokryteckou bolestí mne pozorujete! Všichni tu hrají komedii, všichni dělají, že pláčí – jak výborně hrají.*²⁸ Lorenza odvádějí zřízenci a jediná Inés otci uvěří.

Donu Angelu, manželku dona Lorenza, si zahrála Otýlie Sklenářová-Malá. Režisér Josef Šmaha se zhostil role zřízence Braulia. V této hře se dále objevili herci Edmund Chvalovský, Alois Sedláček a Josef Brožek.

Den po premiéře vyšel v Národních listech sloupek, který popisuje, dalo by se říci až děsivý, průběh hry: *„S Echeggerayovým kusem Světec či blázen přistěhovalo se k nám do Národního divadla sensační drama s celou pověstnou zbrojnicí*

²⁷ ECHEGARAY, J. *Světec či blázen*. Praha: J. Pospíšila. 1893. s. 38.

²⁸ ECHEGARAY, J. *Světec či blázen*. Praha: J. Pospíšila. 1893. s. 82.

psychologických mučidel a hrůzostrašných prostředků. Autor postupuje bez milosrdenství jak proti svým osobám, tak proti ustrnulému posluchačstvu. Rozžhavenými kleštěmi scénického raffinementu pošubává diváka za konečky nervů a za živa krájí řemeny z jeho trpělivosti. Pololidé a polopříšery potácejí se po jevišti volajíce k nebi a k autoru o milosrdenství! Ze smrtelné postele vleče spisovatel umírající stařeny na jeviště a nechává je zde na očích diváků klesati a vstávati, chroptati a škemrati po celé akty. Děs a hrůza dýše z pološera jeviště. A ve hledišti zaléhá vám ke sluchu dušený vzlykot, tlumené oddychování hrůzy, kašel nesnázi a netrpělivosti. Vyčkati s neunaveným zájmem konec dramatu, dovede jen divák nejsilnějších nervů. Autor má pro své dramaturgické barbarství, kterého se na obecenstvu dopouští jedinou omluvu: že základní myšlenka jeho je filosoficky hluboká a snad i krásná. Ale bůh ví, že je těžko, uznati správnost omluvy! Co do provedené spočívá tíha kusu na bedrách pana Slukova, jenž hraje titulní úlohu se vši možnou mírou a slečny Křepelové, která na novo osvědčila svoji uměleckou spůsobilost pro těžší hereckou kresbu. Jinak spadá kus silně mimo genre u nás pěstovaný, což bylo na souhře místy citelně znáti. Některé pobočnější scény činily ve hře i tónu až diletantský dojem. Podle massivního úspěchu zevnějšího lze kusu předpovídati řadu nabitých domů.²⁹

Dalšího dne 21.1.1889 Národní listy otiskly pozvánku z kanceláře Národního divadla na Echegerayovo drama *Světec či blázen*, které se odehrálo podruhé. Ke sloupku přidali komentář, že sobotní premiéra sklidila neobyčejné úspěchy.

Velký Galeoto

V Národních listech tři dny po premiéře, která se konala 7.3.1893, autor píše o Echegerayovi: „*Ve Světcích a bláznu dokázal všem citlivým duším, že don Lorenzo, muž, který chtěl vždy pravdu a právo – a jen pravdu a právo! – musil v tom hamižném světě přijíti jen do blázince. Ve Velkém Galeotu zase jiný svatý, don Julian de Saragaza, protože výše nad lidské řeči klade ctnost, důvěru a přátelství, uštván a vražděn musí odejíti s povrchu té bídné zeměkoule. Důkaz je nad pomyšlení drastický. Co jsou cifry a formule na tabuli matematika, to jsou dojmy na diváka v důkaze scénickém. A dojmy Velkého Galeota jsou zdrcující. Svírá se vám hrud’.*

²⁹http://kramerius.nkp.cz/kramerius/ontheflypdf_PGetPdf?app=11&id=743268&start=1&end=12

*tváře kolem blednou, slyšíte těžké vzdechy, dušený vzlykot, nervosní posedávání
sousedů a potřebování kapesníků.*“³⁰

Téma této hry je neobyčejně aktuální. Je jím lidská pomluva, díky níž všichni trpíme, nenávidíme, ale i káráme a proklínáme. Proti tomuto hanebnému zlozvyku se staví hlavní postava hry, básník Ernesto, kterého na naší scéně ztvárnil Jakub Seifert. Sám je předmětem pomluv, které zničí nejen jeho, ale i několik dalších životů.

Ernesto je synem přítele peněžníka dona Juliana de Saragaza. Ernestův otec Juliánovi kdysi zachránil čest, jmění a život. Ačkoliv by chudý Ernesto mohl po Juliánovi žádat zpět to, co mu jeho otec zachránil, ale nežádá nic víc než přátelství s jeho rodinou. Toho se mu dostává v plné míře, Ernesto žije v jejich domě, Julián jej miluje jako syna a Teodora k němu cítí sesterskou lásku. Juliána si zahrál Jakub Vojta Slukov a jeho krásnou a mladou ženu Teodoru Hana Kubešová. Všechny tyto tři postavy jsou příkladem ctnosti. Dona Teodora je nejvěrnější žena na světě a nad všechny pomluvy je povznesena. Avšak okolí vše soudí podle toho, co vidí a tuto náklonnost k příteli chápou jako lásku. Všichni se zajímají o to, kdo je ten mladý muž, který se objevuje v blízkosti rodiny Saragozových. A jelikož je Julián o dost starší než jeho paní, přítomnost mladého muže si vysvětlují různě.

Když se zvědavé otázky lidí dostanou k Ernestovi, rozhodne se odejít z Juliánova domu. Sdělí mu své rozhodnutí, avšak Julián trvá na tom, aby zůstal v domě a stal se jeho tajemníkem. Teodora je nadšena manželovým chováním, Ernesto přijímá nabídku a vroucnými slovy děkuje za tolik důvěry a lásky ze strany přítele svého otce.

Ve chvíli, kdy Ernesto ještě vyznává Teodoře svůj vděk, objevují se ve hře dvě postavy, které rozbijí toto přátelství. Je to don Severo, Juliánův bratr se svou ženou Mercedes. Tuto dvojici si zahráli zkušení herci Josef Šmaha a Otýlie Sklenářová-Malá. Bydlí ve stejném domě, nečekaně navštíví pokoje svých příbuzných a v šeru jeho zdí zaslechnou poslední slova Ernestova, slova o lásce mířena k Teodoře. Na konci jednání pak bratr promluví s bratrem a poví mu o tom, že klepy, které se šíří městem byly potvrzeny.

³⁰http://kramerius.nkp.cz/kramerius/ontheflypdf_PGetPdf?app=11&id=703027&start=1&end=10

Ačkoliv se Ernesto zprvu úspěšně hájí, nakonec všechny jedy tento přátelský trojúhelník rozbijí. Náhodné okolnosti donutí Ernesta a Juliána, aby se utkali v souboji. Julián umírá s kletbou na rtech a vyhání oba z domu.

Autor ve své kritice napsal, že drama působí svrchovaně trapně, a zdrcení diváci odcházejí zklamáni z divadla. Ale dodává, že záměr autora byl právě ten, aby si všichni uvědomili následky pomluv. Jakoby kárající hlas Echegerayův byl slyšet z pozadí děje.

V Národních listech se dále píše: *„Představení mělo důstojný umělecký ráz. Kus je plný vášnivých výbuchů, ale nekřičelo se nikde. A přece žádný z těch momentů se neztratil, které diváku tak prudce zajíždějí za nehty! Pan Slukov uhladil vzpurnost povahy Juliánovy mužně sympatickými rysy. Slečna Kubešova velmi pravděpodobně tlumočila výraz nevědomé, trpící nevinnosti. Patrnou potíž měl p. Seifert s úlohou Ernesta. Aby tento mladík v chování svém i chování Juliána a Teodory k němu bylo vůbec pochopitelné, musí Ernesto činiti dojem nezkušeného, naivního mládence, který zatoulav se v říši básnických ideálů zapomněl se ohlédnouti po věcech a poměrech drsné skutečnosti. Ernesto má vypadati jako syn Juliánův a jako bratr, co možná mladší bratr Teodory. A teď si k tomu představte herecké kvality našeho prvního hrdiny a bonvivanta, hluboký, světazkušený timbre jeho hlasu a usedlá embonpoint jeho postavy a pochopíte nesnáze, s jakými umělec v úloze zápolí. Pan Šmaha a paní Sklenářová v pobočných úlohách velmi účinně podporují vzrušující dojmy scén. Že se pan Seifert jako režisér postaral o způsobnou zevnější výpravu hry, není pochyby. Jedno jen je nápadno. Divadelní bulletiny velmi hovorně vypravovaly, jak pilně a jak často konány ki příští hře zkoušky, pak přijde premiéra a proud slov hrozí místy uváznouti!“³¹*

Ve hře také účinkovali pánové Jiří Bittner, Emil Focht a Alfréd Karbus.

Podle dalších sloupků Národních listů inscenace pokaždé sklídila velký potlesk.

Mariana

Toto drama se na scénu Národního divadla uvedlo v sezóně 1893/94 vedle dalších 52 činoherních premiér. Hra se dočkala pouhých čtyř repríz. Stejně jako

³¹http://kramerius.nkp.cz/kramerius/ontheflypdf_PGetPdf?app=11&id=703027&start=1&end=10

předchází dvě Echegarayovy dramata se *Mariana* doposud nedočkala v Národním divadle obnovení.

Šalda ve svých kritikách píše, že drama *Mariana* patří ke slabším Echegarayovým kusům. Je rozdělena mezi psychologický charakterový žánr a ostře působivé drama náhodných zvrátů. Echegaray napsal sonet, který vystihuje postup, kterým konstruuje svá díla. Podle mého názoru se tohoto postupu ukázkově držel při psaní *Mariany*. Nejdříve si zvolil problém, vášně a charakter, který vložil do duše hlavní postavy. Vybírá si postavu španělské historie, hrdinku Marianu Pinedu.

V dramatu je Mariana jedinou postavou, která má oduševnělý život. V našem divadle ji sehrála Marie Laudová. Podle Šaldy dobře vystihla základní charakter, podstatu, intonaci i mrazivě upjatý chlad, avšak postavě chybělo citové teplo a vnitřní život, jež by měl být ukryt pod ledovým zevnějškem. Dále Šalda ve své kritice napsal: „*Nikde nedala cítit duševní muka, která předcházela tomuto ztrnutí, tomuto vydrážděnému, ocelovému mrazu. Ukázala pouze kamennou masku, větry a mrazem sežehnutou tvář. Chlad, který z ní dýchal byl mrtvý, ryze hmotný a netečný, jako u antické sochy. A přece měl šlehat vším utajený var a blýskat oheň, a křečovitě, pod mramorovou pěstí zdrcené a zadržlé srdce mělo se třást a lačně v žízni lokat po světle a slunci. Ta výrazná věta Marianina k donu Joaquinovi: Vězte na jakých trnech šípků nechala jsem cáry rozervaného srdce – měla být i herecky ilustrována. Jinak po stránce technické byl výkon pí Laudové reliéfní, sytý a plný. Nedostatek odstínů a přechodů, virtuózní škály pocitové a náladové klaviatury, hry psychologickými polosvětly a polostíny byl tu úplně plodem a důsledkem autorovy kresby. Herečce nezbyvalo než podrobiti se básníku.*“³²

Mariana v dětství i v dospělosti pocítila nespravedlnost, která v ní zanechala stopy. Životem si s sebou nese vzpomínky na utrpení a krvavou cestu, jež si musela projít. Je pronásledována svou minulostí. Její matka opustila rodinu s vášní pro muže jménem Alvaro. Ten ji však zneužíval a utýral ji k smrti. V Marianě to probudilo touhu po pomstě, snaží se ze všech sil ponížít celé mužské pohlaví.

Vedle paní Marie Laudové se ve hře objevuje Jakub Seifert v roli Daniela Montoyi, který Marianu hluboce miluje. Ta s ním hraje únavnou hru nerozhodnosti a nejistoty. Sama neví, co cítí, zda miluje, či ne. Ubohý Montoya trpí tím, že ho

³² ŠALDA, F.X. *Kritické projevy*, sv. IV. Praha: Společnost F.X. Šaldy. 1951. s. 59

Mariana v jednu chvíli přivábí a v další chvíli odkopne jako psa. Usilovně se v Marianě snaží rozbít nenávist k mužům. Při prohlídce starožitností dona Cástula (František Ferdinand Šamberk) vyjde najevo děsivé tajemství o původu Daniela Montoyi. Je synem Alvara, který kdysi svedl a utýral Marianinu matku. Právě v tu chvíli, kdy by Mariana měla cítit k Danielovi největší nenávist, odkrývá v nitru lásku, jež ke svému ctiteli cítí. Hlavní postava najednou musí zvolit mezi povinností a vášní. Charakterová Španělka se chce vymanit z rodinného prokletí. Niterní boj ji napoví nalézt útěchu ve starém vojákově donu Pablovi, který je taktéž jejím dlouholetým ctitelem. Dona Pabla v inscenaci ztvárnil Jakub Vojta Slukov. Toto radikální řešení jí však nepomáhá, naopak jí více šírají pocity.

Daniel Montoya ve svatební večer vnikne do ložnice Marianě, již ženě dona Pabla, která mu podlehne. Je téměř rozhodnutá s milencem uprchnout, avšak pocity viny jí to nedovolí. Přivolává svého muže a prosí ho, aby uchránil svoji čest. Don Pablo bez dlouhého přemýšlení se zlomenou duší nemocnou Marianu popraví.

Ostatní figury dramatu jsou podle Šaldy bezduchá jména s mrtvou řečí, nicméně si v nich zahráli herci s velkými jmény: Jakub Seifert, Jakub Vojta Slukov, Otýlie Sklenářová-Malá, František Ferdinand Šamberk i Josef Šmaha, který tento kus režíroval.

Závěr

Má bakalářská práce je první prací, která se tomuto tématu hlouběji věnuje. Zahrnuje devět španělských her pěti španělských velikánů, které byly sehrány na prknech pražských divadel v 19. století.

Jak napovídají názvy kapitol, v úvodu každé z nich je krátké přiblížení autora zpracované ze tří publikací, *Slovník spisovatelů Španělska a Portugalska*, *Dějiny španělské literatury do konce XVIII. století* a *Barokní divadlo v Evropě*.

Díky Laiskeho bibliografii je prokazatelné, že první inscenace španělského dramatu se odehrála až v Prozatímním divadle.

Jedním z problémů při zpracovávání tématu byl nedostatek informací k jednotlivým hrám. V této části jsem vycházela především z Nerudových kritik, kterými přispíval do Národních listů, stejně tak z kritik F.X. Šaldy a dalších kritik a sloupků z Národních listů. Ty jsem hledala podle dat jednotlivých představení a podle lístků Retrospektivní bibliografie UCL.

Dalším zjištěním bylo, že je velmi málo dostupných materiálů k dobovým kritikám překladů a vůbec informací o tom, jak se hry dostaly k nám. Většina uvedených kritik a komentářů je právě z úvodů jednotlivých překladů nebo z kritik her v Národních listech, které se o překladech zmiňují.

Karty z Archivu Národního muzea, které mi poskytla paní Trávníčková, se v několika bodech lišily s publikací *Prozatímní divadlo* a sloupky Národních listů. V případě hry *Život pouhý sen* byla jistá chyba na straně karty, jelikož se jména postav neshodovala s dílem.

Dalším a posledním úkolem bylo zjistit, jakou mělo španělské drama úspěšnost v porovnání s ostatními dramaty. Největší úspěchy sklídila veselohra *Doña Diana*, která byla jednou z nejreprízovanějších her vedle Shakespeara, Goetha a Schillera. Hra *Sudí zalamejský* se dočkala nejvíce zpracování. Většina her však zůstalo v zapomnění a některé byly dokonce z nepochopitelných důvodů staženy z repertoáru.

Seznam pramenů

Archiv Národního divadla

Archiv Národního muzea

Použitá literatura:

ALARCÓN, R. *Podezřelá pravda*. Praha: Čes. divadl. a lit. jednatelství. 1954. 64 s. (p. V. Businský)

BOLESLAVSKÝ, J. M. *Divadelní almanah*. Praha: Mikuláš a Knapp. 1869.

BRABEC, J. ČERNÝ, F. a kol., *Dějiny českého divadla*, sv. III., Praha: Academia. 1977.

CALDERÓN, Pedro. *Lékař své cti*. Praha: I. L. Kober. 1871. 116 s. (p. J. J. Stankovský)

CALDERÓN, Pedro. *Soudce zalamejský*. Praha: A. Wiesner. 1899. 183 s. (p. J. Červenka)

CALDERÓN, Pedro. *Život pouhý sen*. Praha: J. Pospíšil. 1870. 96 s. (p. J. J. Stankovský)

CALDERÓN, Pedro. *Život jest sen*. Praha: Grosman a Svoboda. 1900. 155 s. (p. J. Vrchlický)

ČERNÝ, F. *Dějiny českého divadla* sv. III.. Praha: Akademia. 1977. 657 s.

ČERNÝ, F. *Kalendárium dějin českého divadla*. Praha: Malé řady Dramatického umění. 1989. 143 s.

ČERNÝ, V. *Barokní divadlo v Evropě*. Příbram: Pistorius & Olšanská. 2009. 246 s.

DURDÍK, J. *Kritika: výbor úvah*. Praha : Urbánek, 1874. 359 s.

ECHEGARAY, J. *Mariana*. Praha: J. Pospíšil. 1894. 115 s. (p. J. Vrchlický)

ECHEGARAY, J. *Světec či blázen*. Praha: J. Pospíšil. 1893. 84 s. (p. J. Vrchlický)

ECHEGARAY, J. *Velký Galeoto*. Praha: M.Knapp. 1892. 68 s. (p. J. Kühnl)

FITZMAURICE-KELLY, J. *Dějiny španělské literatury do konce XVIII. století*. Praha: Jan Laichter. 1912. s. 192 (p. Z. Foustková)

HODOUŠEK, E. *Slovník spisovatelů Španělska a Portugalska*. Praha: Libri. 1999. 653 s.

- HRALA, M. *Kapitoly z dějin českého překladu*. Praha: Karolinum.2002. 271 s.
- LOPE DE VEGA, F. *Sedlák svým pánem*, Praha: M. Knapp, ZORA. 1919. 130 s. (p. J. Vrchlický)
- LAISKE, M. *Pražská dramaturgie*. sv. I. Praha: Ústav pro českou a světovou literaturu 1974. 203 s.
- LAISKE, M. *Pražská dramaturgie*. sv. II. Praha: Ústav pro českou a světovou literaturu 1974. 343 s.
- MORETO, A. *Donna Diana*. Praha: J. Pospíšil. 1868. 98 s. (p. J.J. Stankovský)
- NERUDA, J. *České divadlo*. sv. III. Praha: Odeon. 1954. 497 s.
- NERUDA, J. *České divadlo*. sv. IV. Praha: Odeon. 1958. 468 s.
- NERUDA, J. *České divadlo*. sv. V. Praha: Odeon. 1966. 397 s.
- NERUDA, J. *O umění*. Praha: Československý spisovatel. 1950. 336 s.
- PEŠKOVÁ, E. *Zápisky české herečky*. Praha : M. Knapp. 1886. 79 s.
- ŠALDA, F.X. *Kritické projevy*, sv. I. Praha: Spol. F.X. Šaldy. 1949. 492 s.
- ŠALDA, F.X. *Kritické projevy*, sv. II. Praha: Spol. F.X. Šaldy. 1950. 381 s.
- ŠALDA, F.X. *Kritické projevy*, sv. III. Praha: Spol. F.X. Šaldy. 1950. 543 s.
- ŠALDA, F.X. *Kritické projevy*, sv. IV. Praha: Spol. F.X. Šaldy. 1951. 346 s.
- ŠTĚPÁN, V. *Prozatímní divadlo*. sv. I. Praha: Academia, 2006. 743 s.
- ŠTĚPÁN, V. *Prozatímní divadlo*. sv. II. Praha: Academia, 2006. 584 s.
- ŠUBERT, F.A. *Osmý rok Národního divadla*. Praha: Knihotiskárna Politiky. 1891. 38 s.
- TUREČEK, D. *Rozporuplná sounáležitost : německojazyčné kontexty obrozeneckého dramatu*. Praha: Divadelní ústav. 2001. 190 s.

Internetové prameny:

<http://kramerius.nkp.cz>

<http://es.wikipedia.org>

<http://retrobi.ucl.cas.cz/retrobi>

Přílohy

Calderón de la Barca Henao, Pedro	
Sudí Zalamejský	El Alcade de zalamea
Činohra ve 3 jednáních	

Úprava Emanuel František Züngel
 Překlad Emanuel František Züngel
 Režie František Karel Kolár / František Karel Kolár

Reprízy v Prozatímním divadle					
Premiéra: 26.10.1868 Derniéra: 22.1.9.1870					7x
26.10.1868	28.10.1868	7.11.1868	20.1.1869	20.3.1869	22.1.1870
22.1.9.1870					

Reprízy v Prozatímním divadle					
Premiéra: 18.10.1882 Derniéra: 6.11.1882					3x
18.10.1882	28.10.1868	6.11.1882			

* ve prospěch spolku českých žurnalistů

Don Lope de Figueroa: Josef Jiří Kolár / Josef Jiří Kolár
 Don Alvaro de Ataide: Karel Šimanovský / Jakub Seifert
 Král Filip II.: Jaroslav Pulda / Jaroslav Pulda
 Sergent: Jakub Seifert / Alois Sedláček
 Chispa: Marie Čermáková / Leopoldina di Pauli
 Pedro Crespo: František Kolár / Karel Šimanovský
 Juan: Jiří Bittner / Jiří Bittner
 Isabella: Otýlie Sklenářová-Malá / Marie Bittnerová
 Inéz: Františka Bollardová / Adéla Volfová
 Rebolledo: Robert Polák / Jakub Vojta Slukov
 Don Mendo: Edmund Chvalovský / Edmund Chvalovský
 Písař: (neznámé)Kysela / Josef Karel Chramosta
 Manrik: Antonín Barcal / Vojtěch Šebesta
 Huesco: Vendelín Budil / Hynek Musil
 Nuño: Jindřich Mošna / Jindřich Mošna
 Dvořanstvo. Vojáci. Selský lid

Calderón de la Barca Henao, Pedro	
Sudí Zalamejský	El Alcade de zalamea
Činohra ve 3 jednáních	

Úprava Emanuel František Züngel
Překlad Emanuel František Züngel
Režie František Karel Kolár / Edmund Chvalovský

Reprízy v Národním divadle					
Premiéra: 26.9.1887 Derniéra: 9.10.1887					3x
26.9.1887	30.9.1887	9.10.1887			

Reprízy v Národním divadle					
Premiéra: 13.10.1897 Derniéra: 1.12.1897					5x
13.10.1897	16.10.1897	20.10.1897	13.11.1897	1.12.1897	

Don Lope de Figueroa: František Kolár / Jakub Vojta Slukov
Don Alvaro de Ataide: Jakub Vojta Slukov / Jiří Bittner
Král Filip II.: Edmund Chvalovský / Edmund Chvalovský
Sergent: Pravoslav Řada / Pravoslav Řada
Chispa: Leopoldina di Pauli / Marie Hübnerová
Pedro Crespo: Karel Šimanovský / Josef Šmaha
Juan: Adolf Pštross / František Matějovský
Isabella: Marie Bittnerová / Hana Benoniová
Inéz: Matylda Křepelová / Adéla Volfová
Rebolledo: Jiří Bittner / Jaroslav Pulda
Don Mendo: Alois Sedláček / Vladimír Šamberk
Písař: Alfréd Karbus / Emil Focht
První voják: Antonín Chlumský / Karel Mušek
Druhý voják: Josef Karel Chramosta / Josef Jan Havelský
Třetí voják: 0 / Florentin Steinsberg
Čtvrtý voják: 0 / Bedřich Bohuslav
Bubeník: Karel Pulc / Karel Pulc
Nuño: Jindřich Mošna / Rudolf Kafka

Calderón de la Barca Henao, Pedro	
Život pouhý sen	La vida es un sueño
Drama ve 3 jednáních	

Úprava Joseph Schreyvogel [West]
Překlad Josef Jiří Stankovský
Režie Jakub Seifert

Reprízy v Prozatímním divadle			
Premiéra: 20.5.1869 Děníéra: 5.2.1870			3x
20.5.1869	23.5.1869	5.2.1870	

Segismundo: Karel Šimanovský
Rosaura: Otýlie Sklenářová-Malá
Basilio: Robert Polák
Astolf: Jakub Seifert
Jaroslav
Clotald: Pulda
Estrella: Marie Horská
Clarín: František Fedinand Šamberk
Gorgon: Edmund Chvalovský
Mansuet: Vendelín Budil
Velmořové, dvorní hodnostáři, sluhové, řoldněři.

Calderón de la Barca Henao, Pedro	
Don Gutierre lékař své cti	El médico de su honra
Drama ve 4 jednáních	

Úprava Josef Jiří Stankovský
Překlad Josef Jiří Stankovský
Režie Karel Šimanovský

Reprízy v Prozatímním divadle		
Premiéra: 3.3.1870 Dni: 7.3.1870		2x
3.3.1870	7.3.1870	

* ve prospěch Otýlie Sklenářové-Malé

Reprízy v Prozatímním divadle		
Premiéra: 13.11.1878 Dni: 15.11.1878		2x
13.11.1878	15.11.1878	

Don Gutierre: Karel Šimanovský / Karel Šimanovský
Don Enriquez: Jiří Bittner / Jakub Seifert
Don Pedro: Antonín Pulda / Antonín Pulda
Doña Mencia: Otýlie Sklenářová-Malá / Otýlie Sklenářová-Malá
Doña
Leonora: Jindřiška Slavinská / Jindřiška Slavinská
Don Arrias: Jakub Vojta Slukov / Jakub Vojta Slukov
Don Diego: Robert Pokák / František Ferdinand Šamberk
Ludoviko: Josef Karel Chramosta / Josef Karel Chramosta
Jacinta: Františka Bollardová / Anna Turková
Ines: (neznámé)Slánská / Františka Bollardová
Coquin: Edmund Chvalovský / Edmund Chvalovský
Důstojník: (neznámé) Špaček / (neznámé) Rittich
Stařec: 0 / František Zápotocký
Dvořané. Pážata. Stráže

Moreto y Cabaña, Augustín	
Doña Diana	El desdén con el desdén
Veselohra v 5 jednáních	

Úprava Joseph Schreyvogel [West]
Překlad Josef Jiří Stankovský
Režie František Karel Kolár / Jakub Seifert

Reprízy v Prozatímním divadle					
Premiéra: 13.11.1868 Derniéra: 17.10.1870					5x
13.11.1886	23.11.1886	3.12.1886	14.10.1870	17.10.1870	

* ve prospěch Otýlie Sklenářové-Malé

Reprízy v Prozatímním divadle					
Premiéra: 9.2.1877 Derniéra: 7.10.1882					16x
9.2.1877	12.2.1877	19.2.1877	26.4.1878	11.4.1878	8.5.1878
15.2.1881	19.2.1881	6.3.1881	9.5.1881	17.5.1881	5.6.1881
8.9.1881	27.2.1882	17.4.1882	7.10.1882		

*ve prospěch Jiřího Bittnera

Reprízy v Národním divadle					
Premiéra: 15.12.1885 Derniéra: 2.2.1886					5x
15.12.1885	17.12.1885	7.1.1986	21.1.1886	2.2.1986	

Doña Dianna: Otýlie Sklenářová-Malá / Otýlie Sklenářová-Malá / Julie Šamberková
Don César: Karel Šimanovský / Jakub Seifert / Jakub Vojta Slukov
Don Diego: Robert Polák / Karel Šimanovský
Perin: Josef Jiří Kolár / Jiří Bittner / Josef Šmaha
Doña Laura: Marie Horská/ Jindřiška Slavinská/ Ludvika Rottová
(neznámé)Slánská/ Františka Bollardová/(neznámé)Frankovská/ Anna
Doña Fenisa: Turková
Don Luis: Jakub Seifert / Adolf Pštross
Don Gaston: Jiří Bittner / Edmund Chvalovský / Alois Sedláček
Floretka: Josefina Čermáková / Leopoldina de Pauli / Leopoldina de Pauli
Ceremoniář. Dvořané. Pážata.

Lope de Vega, Felix Carpio	
Sedlák svým pánem	El villano en su rincón
Veselohra ve 4 jednáních	

Úprava Jaroslav Vrchlický
Překlad Jaroslav Vrchlický
Režie Jakub Seifert

Reprízy v Národním divadle					
Premiéra: 15.3.1890 Derniéra: 24.9.1892					12x
15.3.1890	18.3.1890	21.3.1890	24.3.1890	30.3.1890	2.4.1890
13.4.1890	24.4.1890	27.4.1890	1.5.1890	13.9.1892	24.9.1892

Král: Jakub Seifert
Infantka: Ludmila Danzerová / Marie Laudová
Hrabě Oton: Eduard Vojan
Hrabě Finardo: Edmund Chvalovský
Hrabě Marin: František Morda
Juan: Josef Šmaha
Lisarda: Hana Dumková
Feliciano: Alois Sedláček
Belisa: Hana Kubešová
Fileto: Jindřich Mošna
Bruno: Adolf Pštross
Salvano: Karel Mušek
1. selský hoch: Karel Pulc
2. selský hoch: Hynek Švejda
3. selský hoch: František Bartoš
4. selský hoch: Antonín Pokorný
1. selská dívka: Karolina Karla Maličká / Amalie Vobořilová
2. selská dívka: Antonie Dörflerová
Stařena: Cecilie Vaněčková

Alarcón, Juan Ruiz	
Lež na lež	La verdad sospechosa
Veselohra ve 3 jednáních	

Úprava Jaroslav Vrchlický
Překlad Jaroslav Vrchlický
Režie Josef Šmaha

Reprízy v Národním divadle					
Premiéra: 15.1.1898 Derniéra: 26.4.1898					6x
15.1.1898	17.1.1898	20.1.1898	17.2.1898	23.3.1898	26.4.1898

Don Beltran: Josef Šmaha
Don García: Jakub Seifert
Don Sancho: Adolf Pštross
Doña Jacinta: Hana Benoniová
Isabela: Hedvika Marie Málková
Don Manuel: Pravoslav Řada
Doña Lukrecia: Ludmila Vlčková
Don Juan: František Matějovský
Don Felix: Karel Želenský
Vychovatel: Josef Jan Havelský
Tristan: Jindřich Mošna
Camino: Rudolf Kafka

Echegaray, José	
Světec či blázen	O locura o santidad
Drama ve 3 jednáních	

Úprava Jaroslav Vrchlický
Překlad Jaroslav Vrchlický
Režie Josef Šmaha

Reprízy v Národním divadle					
Premiéra: 19.1.1889 Derniéra: 9.2.1889					4x
19.1.1889	22.1.1889	25.1.1889	3.2.1889	9.2.1889	

Don Lorenzo de Aveñado: Jakub Vojta Slukov
Angela: Otýlie Sklenářová-Malá
Inés: Hana Kubešová
Vévodkyně de Almonte: Jindřiška Slavinská
Eduard: Eduard Vojan
Juana: Matylda Křepelová
Dr. don Tomás: Pravoslav Říha
Dr. don Bermúdez: Edmund Chvalovský
Braulio: Josef Šmaha
Benito: Alois Sedláček
Sluha: Josef Brožek

Echegaray, José	
Velký Galeoto	El gran Galeoto
Drama o 4 jednáních	

Úprava Jaroslav Vrchlický
Překlad Jaroslav Vrchlický
Režie Jakub Seifert

Reprízy v Národním divadle				
Premiéra: 4.3.1893 Derniéra: 22.3.1893				4x
4.3.1893	6.3.1893	11.3.1893	22.3.1893	

Don Julian de Saragaza: Jakub Vojta Slukov
Teodora: Hana Kubešová
Don Severo: Josef Šmaha
Mercedes: Otýlie Sklenářová-Malá
Pepito: Jiří Bittner
Ernesto: Jakub Seifert
První sluha: Emil Focht
Druhý sluha: Alfréd Karbus

Echegaray, José	
Mariana	Mariana
Drama ve 3 jednáních	

Úprava Jaroslav Vrchlický
Překlad Jaroslav Vrchlický
Režie Josef Šmaha

Reprízy v Národním divadle				
Premiéra: 21.3.1894 Derniéra: 3.4.1894				4x
21.3.1894	26.3.1894	30.3.1894	3.4.1894	

Mariana: Marie Laudová
Klára: Ludmila Danzerová
Trinidad: Otýlie Sklenářová-Malá
Daniel: Jakub Seifert
Don Pablo: Jakub Vojta Slukov
Don Joaquín: Josef Šmaha
Don Castulo: František Ferdinand Šamberk
Luciano: Karel Mušek
Felipe: Florentin Steinsberg
Claudie: Adéla Volfová
První sluha: Emil Focht
Druhý sluha: František Matějovský

Obrazové přílohy



Marie Bittnerová



Františka Ballardová



Josefina Cermáková



Leopoldina di Pauli



Ludvíka Rottová



Jindřiška Slavinská



Julie Šamberková



Anna Turková



Adéla Volfová



Jirí Bittner



Jindřich Mošna



Jakub Seifert



Jakub Vojta Slukou



Josef Šmaha



*zleva: Julie Šamberková, Edmund Chvalovský, František Ferdinand Šamberk,
Otýlie Sklenářová-Malá, František Karel Kolár*

Král. české zem. divadlo v Praze.
Národní divadlo.



Dnes v sobotu dne 15. března 1890.

97. hra v předplacení.

Po prvé.

Sedlák svým pánem.

Veselohra o 4 jednáních. Španělsky napsal Lope de Vega, pro české jeviště zpracoval Jaroslav Vrchlický. Vystavil regisseur pan J. Seifert.

O S O B Y:

Král	p. Seifert.	První	p. Pule.
Infantka, jeho sestra	sl. Danzerova.	Druhý } selský hoch	p. Švejda.
Hrabě Oton, jeho maršálek	p. Vojan.	Třetí }	p. Bartoš.
Hrabě Finardo } dvořané	p. Chvalovský.	Čtvrtý }	p. Pokorný.
Hrabě Marin }	p. Morda.	První } selská dívka	sl. Malická.
Juan, sedlák	p. Šmaha.	Druhá }	pi. Dörflerová.
Lisarda, jeho dcera	sl. Dumkova.	Stařena	sl. Vaněčkova.
Feliciano, jeho syn	p. Sedláček.		
Belisa, jeho schovanka	sl. Kubešova.		
Fileto	p. Mošna.		
Bruno } jeho čeleď	p. Pšross.		
Salvano }	p. Mušek.		

Dvořané. Lovci. Pážata. Družina královská. Venkované. Hudebníci. Čeleď Juanova.

Děj 1., 2. a 3. jednání ve vesnici u Paříže na statku Juanově, 4. jednání v Paříži v paláci královském.

Po druhém jednání delší přestávka.

Začátek o 7. hod.

Konec po půl 10. hod.

Zítř v neděli dne 16. března 1890.

Začátek o 3. hodině.

Začátek o 7. hodině. 98. hra v předplacení.

Slečna Enrichetta Grimaldi poprvé j. h.

Námluvy Pelopovy.

Fantaska.

Knižkárna „Politika“ v Praze. — Nákladem vlastním.

Král. české zem.
Národní



divadlo v Praze.
divadlo.

Dnes v sobotu dne 15. ledna 1898.

99. hra v předplacení.
3. čtvrťka

Poprvé.

Lež na lež.

(La verdad sospechosa.)

Komedie o čtyřech jednáních.
Napsal Juan Ruiz de Alarcon. Přeložil a upravil Jar. Vrchlický. Vystavil regisseur p. J. Šmaha.

OSOBY:

Don Beltran	p. Šmaha.	Dona Lukrecia, jeho dcera	sl. Vlčkova.
Don Garcia, jeho syn	p. Seifert.	Don Juan	p. Matějovský.
Don Sancho	p. Pšross.	Don Felix	p. Želenský.
Dona Jacinta, jeho neť	p. Benoniová.	Vychovatel Garcíův	p. Havelský.
Isabela, její společnice	p. Málková.	Tristan, sluha Beltranův a Garcíův	p. Mošna.
Don Manuel de Luna	p. Řada.	Camino, sluha Luny	p. Kafka.

Scena: Madrid.

Po druhém jednání delší přestávka.

Začátek o 7. hodině.

Konec před půl 10. hod.

Cinoherní ceny míst v král. českém zemském a Národním divadle.

Churaví: pí Laudová, pí Klánová-Panznerova, pí Petzoldová-Sittova, p. Benoni a p. Sedláček. — Na dovolené: p. Florjanský a p. Bittner.

Zítř v neděli dne 16. ledna 1898.

Začátek o 3. hodině.

Po 26.

BAJAJA.

Začátek o 7. hodině.

100. hra v předplacení.
4. čtvrťka

Poprvé vystoupí jako host pan Ant. Váera.

Lazebník sevillský.

Knihkupectvo „Poličky“ v Praze. — Nákladem vlastním.

Král. české zem.

Národní



divadlo v Praze.
divadlo.

Dnes ve středu dne 21. března 1894.

170. hra v předplacení.

Poprvé.

Mariana.

Drama o čtyřech jednáních.

Napsal José Echegaray. Přeložil Jaroslav Vrchlický. Vystavil regisseur pan J. Šmaha.

O S O B Y:

Mariana (24letá)	pí Laudová.	Don Castulo, archeolog a sběratel (blíží se	
Klára, choť dona Castula (30letá)	pí Danzerová.	téměř karikatuře, 56letý)	p. Šamberk.
Trinidad, vdova, sestra dona Pabla (35letá)	pí Sklenářová-Malá.	Luciano, zamilovaný do Kláry (22letý)	p. Mušek.
Aniel Montoya, zamilovaný do Mariany (30letý)	p. Seifert.	Felipe, sluha	p. ze Steinsberku.
Don Pablo, jenerál, zamilovaný do Mariany (45letý)	p. Slukov.	Claudio, komorná } v domě dona Pabla	sl. Volfova.
Don Joaquín, starý přítel Mariany, povaha úspěchůlá (mezi 65—70 lety)	p. Šmaha.	Sluha v domě Mariany	p. Focht.

Děj v Madridě a v okolí za doby nynější.

☛ Po druhém jednání delší přestávka. ☚

Začátek o 7. hodině.

Konec po půl 10. hod.

Činoherní ceny míst v král. českém zemském a Národním divadle.

Oznámení. Představení Hálkovy hry „Záviš z Falkenštejna“, která se měla ve prospěch „Ústřední Jednoty českého herectva“ dnes dávat, odloženo jest na **úterek dne 29. března 1894.** Vstupenky k tomuto představení koupené mají platnost jen dne 29. t. m.

Churaví: sl. Valtrova, sl. Vykoukalova, p. Karbus a p. Somr.

od 22. března až včetně do 24. března 1894 zůstane král. české zemské a Národní divadlo zavřeno.

Knihkárna „Pollůky“ v Praze. — Nákladem vlastním.

at. *André Malraux*
1937

Jan Seifert.

Sedlak svym panem.

Uloha:

Kral francouzsky.

